

Ove Bring, *Kvinnor och kungar: Om krig och fred: Fredsaktivism och kungamakt på Bernadotternas tid* (Stockholm: Atlantis 2017). 290 s.

Det var omslaget, porträtt av Bertha von Suttner, Fredrika Bremer, Elin Wägner och Marika Stiernstedt, som gjorde mig nyfiken på kopplingar mellan fredskvinnor och Bernadottekungar från Karl XIV Johan till Gustav V. Eftersom jag forskat om Elin Wägners radikalpacifism undrade jag hur hennes ställningstagande kunde relateras till kungamakt. Fler kvinnors liv och tankar om krig och fred behandlas i boken, såsom Mary Wollstonecraft, Olympes de Gouges, Madame de Staël, Wendela Hebbe, Cecilia Bååth-Holmberg och Ellen Key. På 16 bildsidor mitt i boken blandas fotografier och målningar av kvinnorna och kungarna kronologiskt. Det är inte många möten i verkliga livet eller konkret påverkan mellan fredsförespråkare och ledningen för landets militärmakt som Ove Bring, professor emeritus i folkrätt, kan redovisa i boken. Det framhåller han i inledningen men menar att han främst vill peka på idéer och möjligheter till fred och neutralitet i tiden. Boken är byggd på föredrag och på författarens kunskaper inom vetenskapsområdet folkrätt, neutralitet och mänskliga rättigheter. Inte minst ges insikter om möjligheter att fasthålla neutralitet i en skiftande omvärld i ett långt tidsperspektiv. En invändning mot upplägget är att kungarna och fredskvinnorna inte talade från samma positioner. Särskilt tydligt blir det när det handlar om slagfält. De kunde accepteras och ge seger för Karl XIV Johan och krävde humanitet i efterhand medan fredskvinnor retoriskt under en senare period endast talade om slagfält i termer av slakt och förstörelse. En analys av retorik om krig och fred använd av olika aktörer över tid vore intressant.

Utgångspunkten i boken är huvudsakligen ett svenskt sammanhang med inslag av en internationell scen för allianser, krig och förhandlingar samt för folkrättens och freds rörelsens framväxt. Historien tar sin början i Frankrike med idéer för jämlikhet och mänskliga rättigheter samt internationell fred och säkerhet under revolutionens tidiga år. Flera kvinnor talade mot krig och terror i Frankrike vid denna tid medan Jean Baptiste Bernadotte, en skicklig militär valdes till kronprins i Sverige. Han besökte Madame de Staëls salong flitigt, både i Paris och senare i Stockholm där hon tillbringade åtta månader i landsflykt. De stod på samma sida mot Napoleons maktkoncentration. Som svensk kung lyckades Karl XIV Johan skapa en union med Norge genom strategisk krigföring. Men det var som medlare i Europa han ville framstå och därför valde han neutralitetens väg. Oskar I vände sig i stället till skandinavismen och rustade trupper som stöd för ett från söder hotat Danmark. De kom att användas i fredsbevarande syfte. Sveriges första deltagande i ett sådant engagemang, menar Bring och pekar framåt i tiden. Fredrika Bremers

Invitation to a Peace Alliance under Krimkriget kritiserades och diskuteras på andra arenor än de där Oscar I befann sig. Under Karl XV:s regenttid blossade konflikten om Slesvig-Holstein upp på nytt. Danmark förlorade och skandinavismen gick i graven. Karl XV:s efterträdare Oscar II återvände till neutraliteten och ersatte den franska anknytningen med tyskvänlighet. Under hans tid vid makten, med hjälp av kronprins Gustaf, upplöses unionen mellan Sverige och Norge slutligen på ett fredligt sätt. Tillsammans med framväxten av en internationell fredsrörelse och en gryende fredsfeminism presenteras Bertha von Suttners roman *Ned med vapnen* samt Ellen Keys skrifter mot krig och för kvinnors uppgift att skapa fred. Första världskriget kopplas samman med Elin Wägner och Marika Stiernstedt. De höll föredrag, publicerade artiklar och reportage samt skrev skönlitteratur med krig och fred som tema, men engagemanget hade olika utgångspunkter. Medan den förra kritiserade krigssystemet tog den senare ställning i konflikten och i skuldfrågan. Gustaf V och drottning Victoria träffade företrädaren för aktionen Kvinnornas fredssöndag 1915, Agda Montelius. Syftet var att stoppa det skandinaviska samarbetet som syftade till neutral medling. I boken framhålls Gustaf V:s handlingsutrymme som det sista som återstod av Bernadotternas möjlighet att påverka politiskt. Gustaf V höll i sin tid fast i neutraliteten, och försökte inte utöva påtryckningar på regeringen att fatta beslut i ärenden som drottning Victoria i sin tyskvänlighet hade en annan uppfattning om.

Det är ett bångstyrt material Bring har tagit sig an då det inte går att klarlägga konkreta samband i varje kapitel. I efterordet dras tre slutsatser: påverkan slås fast mellan Madame de Staël och Karl XIV Johan, och att kvinnorrörelsen gav ett tydligt stöd för en kunglig fredspolitik 1905 betonas. En tredje slutsats är att de kvinnors texter som inte direkt påverkade beslutsfattarna ändå skapade relevant och tänkvärd opinion mot krig. Som exempel lyfter Bring fram Elin Wägners texter. En förtjänst är att boken lyfter fram fredsaktiva kvinnors verksamhet, en annan är att den är lättläst. Dock borde några uttryck ha setts över i korrekturläsningen. Elin Wägners bok *Väckarklocka* om 337 sidor kallas hennes "lilla" skrift. Att Karl XV hade många barn och inledde sexuella förbindelser under sina resor beskrivs som att "värdshusdöttrar och andra var begeistrade". Bring skriver i sin inledning att tidsandan kan berättas genom personers tankar och handlingar, men bokens urval har ibland en dragning åt det anekdotiska hållet. Läsningen av boken gav mig framför allt lust att veta mer om 1800-talets krigföring och fredstankar, särskilt som jag huvudsakligen forskat om 1900-talets fredssträvanden.